

Maroš Finka

TENDENCIE A OČAKÁVANIA VO VZDELÁVANÍ V OBLASTI PRIESTOROVÉHO PLÁNOVANIA NA POZADÍ PROCESU EURÓPSKEJ INTEGRÁCIE

Domnievam sa, že neexistuje nijaký optimálny univerzálny model vzdelávania, pretože tu ide o neustále hľadanie - vzdelávanie sa musí stále prispôbovať dynamike (rýchlych či dlhodobých) zmien v oblasti priestorového plánovania i v spoločnosti celkove. Preto je istotne pre nás všetkých zaujímavá otázka, aké trendy možno identifikovať a v budúcnosti očakávať vo vzdelávaní priestorových plánovačov. U nás, v asociovaných krajinách EU, sa o perspektívach ďalšieho smerovania vzdelávania v oblasti priestorového plánovania diskutuje ešte intenzívnejšie, lebo globálne transformačné procesy spoločnosti sú v tomto geografickom priestore sprevádzané ďalšími zásadnými spoločenskými zmenami. Zosilnený efekt týchto zmien má značný vplyv tak na nástroje, ako aj metódy a osnovy výučby priestorového plánovania, čím sa napokon mení aj ponímanie východiskového pojmu „priestorové plánovanie“.

Prvé otázky sa vynárajú už pri pomenovaní dnešnej témy - Vzdelávanie v oblasti priestorového plánovania. Ak sa má o tejto téme diskutovať na medzinárodnej úrovni, musíme si najprv položiť otázku, čo možno rozumieť pod pojmom „priestorové plánovanie“ a čo pod pojmom „vzdelávanie“.

To preto, že na Slovensku je vlastne ešte stále ťažko hovoriť o priestorovom plánovaní a o vzdelávaní v tejto oblasti. Sú síce činnosti, nástroje a metódy, ktoré by bolo možné označiť ako priestorové plánovanie, ale objavujú sa v kontexte iných činností, nástrojov a metód v rámci celku tzv. územného plánovania. Tento celok tvorí základ pre vzdelávanie zodpovedajúcich špecialistov - územných plánovačov. Prax posledných rokov však ukázala, že rozvoj územného plánovania a ekonomického plánovania smeruje k integrácii regionálneho a lokálneho plánovania - a to by sa, pochopiteľne, malo zohľadňovať aj vo vzdelávaní príslušných odborníkov.

Na jednej strane teda musí územné plánovanie stále viac operovať v ekonomických kategóriách, no na druhej strane musia aj ekonómovia brať ohľad na priestor (územie) nielen ako sústavu bilančných jednotiek, ale pochopiť ho v jeho axiologických kvalitách.

Aby sa mohli naplniť nové úlohy priestorového plánovania, je potrebné zaviesť do praxe nové metódy a nástroje. V dôsledku globalizácie problémov sociálneho prostredia, voľnej výmeny informácií a medzi-

národnej spolupráce vo výskume a vedeckej činnosti, ale aj v kontexte procesov európskej integrácie hlavne na poli legislatívy, dochádza postupne k aproximácii obsahu priestorového, resp. územného plánovania, a tým aj základnej bázy, využiteľnej pre vzdelávanie. Budúce generácie územných plánovačov sa zrejme budú odlišovať od tých, ktorých poznáme zo súčasnej praxe.

Prítom sa vynára nová otázka: nepotrebuje snáď zjednotená Európa novokoncipovaný profil odborníka pre európske priestorové plánovanie? Táto celoeurópska dimenzia vyžaduje špeciálny komplex vedomostí, špecifické prístupy a nové nástroje plánovania. V kontexte dnešnej situácie sú tu aj ďalšie otázky: kde hľadať ťažisko problematiky priestorového plánovania - v plánovaní fyzických štruktúr, v manažmente, v ekológii životného prostredia, a či v ekonómii?

Dôjde k vnútornej štrukturácii, alebo bude naďalej dominovať integrovaný prístup? Domnievam sa, že globálne tendencie smerujú k integrujúcej úlohe plánovačov ako „manažérov životného prostredia“, ktorí by komunikovali s participujúcimi odborníkmi a všetky záujmy by podriaďovali spoločnému cieľu - kvalite životného prostredia.

To sú rozhodujúce otázky a bolo by možné o nich dlho diskutovať. Plánovanie v asociovaných krajinách EU sa musí dostať z reziduí plánovaného hospodárstva a musí zohľadňovať novú dynamiku v nových podmienkach trhového hospodárstva a za nových vlastníckych vzťahov. Samozrejme, to sa týka nielen systému územného plánovania ako takého, ale predovšetkým odborníkov, ktorí sú rozličným spôsobom zainteresovaní do procesu plánovania. Preto by bolo dobré, aby vzdelávanie v relevantných odboroch bolo užšie previazané.

Univerzitné vzdelávanie priestorových plánovačov však nemožno zredukovať len na školenie v rôznych formách, pretože je to proces, na ktorom dlhodobo participujú univerzity, prax, výskumné a vedecké inštitúcie, štátna správa, odborné organizácie, ako napr. komory, ale hlavne samotní odborníci. Toto je už dnes pomerne zřejmé. No horšie už to je s konkrétnymi väzbami v tomto procese. Skutočne dnes ponúkajú univerzity základy pre aktívne vybudovanie a využitie neustále sa doplňujúceho systému poznatkov, alebo ide skôr o encyklopedické vedomosti, ktoré aj tak

veľmi rýchlo zastarajú? Odpoveď na túto otázku naznačuje zároveň kontúry ďalšieho vývoja. Študenti by mali byť vedení predovšetkým k schopnosti koordinovať územný manažment a pracovné tímy zložené zo špecialistov a tiež by sa mali viac zaoberať otázkami implementácie plánovania. Je treba podchytiť potrebu, aby absolventi boli počas štúdia pripravovaní na rozličné druhy úloh v praxi. Potom je výhodou, že absolventi odborov priestorového, resp. územného plánovania získajú možnosť uplatnenia v rôznych oblastiach spoločenského života, čiže svoje odborné vedomosti môžu úspešne uplatniť nielen v priestorovom plánovaní a územnej verejnej správe, ale aj v rozličných iných oblastiach: napríklad v oblasti manažmentu služieb, v priemysle, bankovej sfére a vo finančných inštitúciách. Rôznorodosť úloh i uplatnenia priestorových plánovačov je z uvedeného zrejmé a tento vývoj sa odrazí aj vo vzdelávaní.

Systém vzdelávania na univerzite tvorí len základný rámec aj jeho celkové ponímanie. Rozhodujúci sú však pedagógovia a ohodnotením ich práce je akceptácia absolventov v praxi. Hoci absolventi Fakulty architektúry STU, odboru Urbanizmus a územné plánovanie boli a stále sú vyhľadávaní v SR i v zahraničí, ukazuje sa možnosť a i nutnosť diverzifikovať vzdelávanie priestorových plánovačov. Diverzifikácia prichádza do úvahy v dvoch úrovniach.

Prvou úrovňou je vzdelávanie absolventov rozličných špecializovaných odborov na poli územného resp. priestorového plánovania. Teda nielen vzdelávanie samotných priestorových plánovačov, ale snaha integrovať problematiku plánovania do vzdelanostného profilu odborníkov so zameraním na prírodné vedy (geografia, ekológia, biológia, geológia...), sociálne vedy (sociológia, psychológia, kulturológia...), na technické a ekonomické disciplíny. Priestorové plánovanie sa prednáša geografom na Prírodovedeckej fakulte UK i ekonómom na Ekonomickej univerzite v Bratislave a na Univerzite Mateja Bella v Banskej Bystrici. Žiaľ, problematika priestorového plánovania je v osnovách týchto škôl zastúpená len prostredníctvom niekoľkých predmetov, sprostredkujúcich nanajvýš všeobecné informácie. Na týchto školách neexistuje žiadny kompaktný študijný odbor s orientáciou na priestorové plánovanie. No predsa, pozitívnymi impulzmi sú dobré skúsenosti zo spolupráce STU s Ekonomickou univerzitou v Bratislave a Univerzitou Mateja Bella v Banskej Bystrici, s Prírodovedeckou fakultou UK, a to nielen pri zavádzaní výučby priestorového plánovania v rámci jednotlivých odborov a špecializácii, ale aj pre diverzifikáciu vzdelávania priestorových plánovačov formou interdisciplinárnych študijných odborov.

Vzdelávanie územných plánovačov na Fakulte architektúry STU má nielen dlhú tradíciu, ale aj svoje logické začlenenie v kontexte cieľov a úloh územného

plánovania. Na jednej strane sa prejavujú tendencie prehlbovania výučby priestorového plánovania v prvom stupni štúdia, na druhej strane sa viditeľne prehlbujú špecializácie v druhom stupni štúdia. Napríklad z dnešného zamerania „krajinné plánovanie, parková a krajinná architektúra“ by mal v rámci odboru územné plánovanie v priebehu troch rokov vzniknúť viac-menej samostatný odbor.

Tesné spojenie s architektúrou zodpovedá klasickému vnímaniu úlohy územného plánovania a má svoje výhody i nevýhody. V konkurenčnom boji na trhu práce sa ukazujú výhody tohto spojenia a hoci je toto špecifikum odchýlkou od klasického ponímania územného plánovania, možno tento model považovať za životaschopný aj vzhľadom na budúci vývoj vzdelávania v oblasti priestorového plánovania v SR. Avšak len pod podmienkou, že v tejto oblasti dôjde k diverzifikácii, a že systém vzdelávania bude brať do úvahy obsahové premeny územnoplánovacej praxe.

Zmeny po revolúcii v roku 1989 sa odrazili vo výučbe hlavne v zmenenej štruktúre predmetov a vyššej dynamike obsahovej inovácie učebných osnov. Žiaľ, priaznivá situácia v prvých rokoch po revolúcii sa nevyužila pre realizáciu zásadných zmien, a teraz, za danej finančnej situácie, je zmeny ťažké presadiť, hoci je to stále nutnejšie. Zmeny budú naozaj nutné aj v súvislosti s približovaním univerzitného vzdelávania v Európe. Deklarácia z Bologne a ďalšie dokumenty naznačujú rámec tohto procesu.

Zavedenie modelu európskeho inžinierskeho štúdia, vyššia mobilita študentov i pedagógov, širšie nasadenie interaktívnych metód vo výučbe, internacionalizácia vzdelávania prostredníctvom internetu - to všetko sú trendy prinášajúce dôležité impulzy pre ďalšie smerovanie vzdelávania v oblasti priestorového plánovania. Rozhodujúcu úlohu však bude mať rozvoj „celoeurópskeho“ priestorového plánovania, jeho obsahu, teoretických základov, metód a nástrojov.